

Dit neushoorn-
mannetje is een van
de vijf zuidelijke witte
neushoorns die straks
worden uitgezet in het
wild. Elk jaar verwij-
deren rangers van het
reservaat preventief
de hoorn om stroperij
te ontmoedigen.

Het
OOSTEN
was nog nooit zo
WILD

In Botswana brengt een ambitieus project
leven terug in de natuur. Stropers en jagers
worden buitenspel gezet en land wordt
ontsloten zodat wilde dieren weer kunnen
migreren. Het eerstvolgende hoogtepunt:
de terugkeer van neushoorns in het wild.

tekst BARBERA BOSMA
fotografie FRITS MEYST

Trackers van de anti-
stropersenheid houden
nauwlettend in de gaten
waar de neushoorns zich
bevinden in het reservaat.

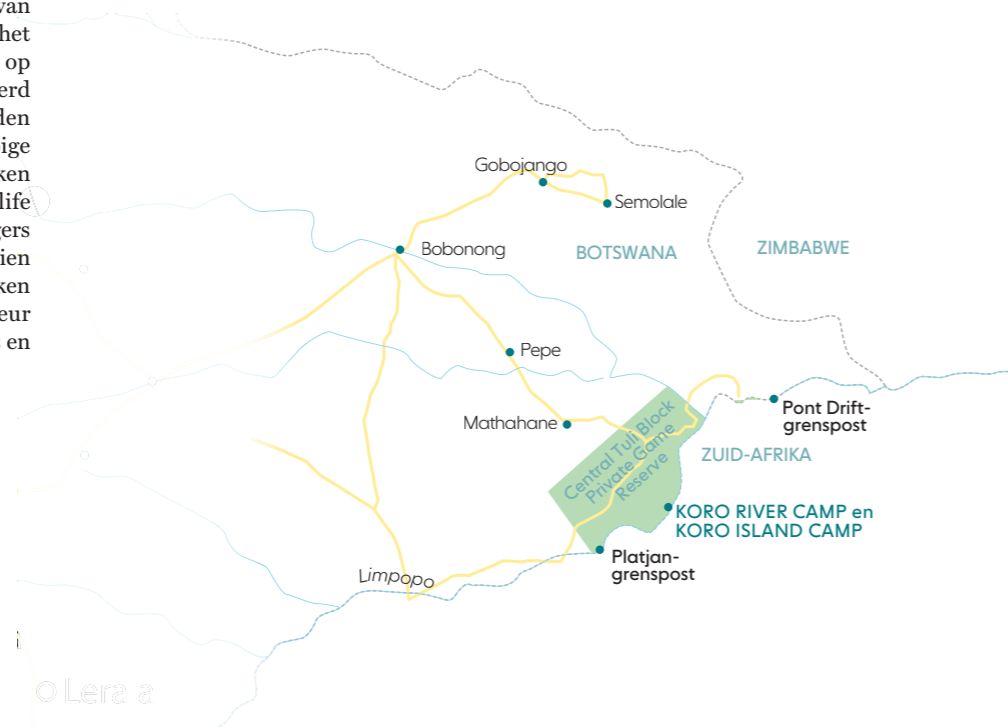

De Landcruiser stuitert met hoge snelheid over de Tuli Reserve Road, de onverharde weg die het Kwa Tuli Private Game Reserve in het oosten van Botswana doorsnijdt. Door de hevige regen van vanmorgen zijn op veel plekken stukken weggespoeld en priemen puntige stenen nu venijnig door de modder. Het rode zand steekt fel af tegen de groene bomen en struiken in de berm, waarin af en toe een olifant, een paar zebra's of een kudde impala's schuilt. In de anderhalf uur die ervoor nodig is om de zestig kilometer van Koro River Camp, ons verblijf, naar het naburige reservaat af te leggen, komen we geen enkel ander voertuig tegen. Het grootste gedeelte van het land dat aan de weg grenst, is het domein van wilde dieren. Slechts op twee plekken, op de weg gemarkeerd door veeoosters en aan weerszijden door hoge hekken, weigeren koppige boeren mee te werken aan het maken van een vrije doorgang voor wildlife in het gebied. Onze enige tegenliggers hier zijn groepjes treuzelende koeien en ezels. Op zeldzame egalere stukken weg trapt Jurgen Elbertse, directeur van Terra Conservancy Operations en

1

SLAPEN

Koro River Camp ligt aan de oever van de Limpoporivier en bestaat uit zeven ruime safaritenten (waaronder een familie-onderkomen met twee afzonderlijke tenten) met badkamer, buitendouche, *plunge pool* en patio. Ontbijt, lunch en diner zijn inbegrepen. Elke dag worden gevarieerde gerechten bereid, zo veel mogelijk met lokale ingrediënten. De nabijgelegen *photography hide* geeft fotografen alle

kans om wilde dieren te fotograferen. Het iets verderop gelegen Koro Island Camp, dat is gebouwd op een eiland in de rivier, heeft vier iets eenvoudigere tenten met eigen badkamers en een gemeenschappelijke tent waar maaltijden worden geserveerd. Vanuit beide camps worden onder meer *walking safari's*, *game drives*, workshops en excursies georganiseerd. the-africa-experience.com

- 1 Trackers van de antistropers-eenheid kalmeren een neushoorn-mannetje met hun stem.
- 2 Tracker Solomon Ramofi vindt pootafdrukken van een groot leeuwenmannetje.

2

onze gastheer, het gaspedaal nog iets verder in. We klotsen door geulen en kuilen waarin zich diepe roodgekleurde plassen hebben gevormd. Het modderwater spat aan weerszijden en over de voorruit van de auto omhoog, en vloeit van de ramen alsof zojuist iemand liters tomatensoep over de wagen heeft uitgegoten.

We zijn op weg naar de enige plek in het Central Tuli Block waar op dit moment nog neushoorns leven. Sinds onze aankomst in Botswana, een week geleden, heeft Jurgen alles op alles gezet om ervoor te zorgen dat fotograaf Frits Meyst en ik toestemming kregen om de dieren, die hier tijdelijk verblijven, te fotograferen. Deze vijf, waaronder een wijfje met jong, spelen een cruciale rol in de rewilding én de economische toekomst van het gebied. Ze zijn de eerste van een kudde neushoorns die hier in de vrije natuur zullen worden geherintroduceerd, meer dan honderd jaar nadat de laatste wilde zuidelijke witte en zwarte neushoorns hier door jacht en stroperij zijn verdwenen.

MILITAIREN

Een bewaakte poort markeert de ingang van het omheinde reservaat. We worden binnengelaten, en nadat we door een tweede poort zijn gereden, stappen we over in een safarivoertuig, met beheerder Dave achter het stuur. De vijf zuidelijke witte neushoorns in het reservaat worden nauwlettend in de gaten gehouden door een antistroperssteam. De eenheid bestaat uit trackers en militairen van de Botswana Defence Force, zo bepaald door de vorige president van Botswana. Hij zag de noodzaak van het beschermen van de dieren en gaf het leger opdracht om parken daarbij te ondersteunen.

We hobbelen over de zandpaden, op weg naar een van de drinkpoelen waar twee van de neushoorns zich volgens de trackers, met wie Dave per walkietalkie communiceert, bevinden. En dan zien we ze. In de verte, aan de overkant van het water, staan twee bruingekleurde neushoorns loom te grazen. Dat witte neushoorns daadwerkelijk witgekleurd zijn is een misverstand: hun naam is het gevolg van een onjuiste vertaling. Het Afrikaanse *wyde*, naar de wijde bek van deze graseter, werd verstaan als het Engelse 'white'.

De dieren zijn van hun hoorns ontdaan; stompen op de snuit markeren de plek. Het reservaat doet dit om de neushoorns minder interessant te maken voor stropers, die het immers vooral om de hoorn te doen is. Op de Chinese en Vietnamese zwarte markt brengt een hoorn per gram soms wel vier of vijf keer zo veel op als goud. De hoorn, die tot poeder wordt vermalen, wordt geneeskrachtige eigenschappen

AVONTUURLIJK OVERNACHTEN

Het nieuwe Harena ('ons land') Trails Camp is een kamp bestaande uit een ruime lounge tent en kleine slaaptenten, en voor wie durft: veldbedden in de buitenlucht. Dit kamp, dat snel op- en afgebouwd en verplaatst kan worden, is de uitvalsbasis voor wandel- en mountainbikesafari's in het vijfduizend hectare tellende gebied rond het dorp Mathathane, dat eigendom is van de lokale gemeenschap. In deze wildernis leven onder meer leeuwen, luipaarden, cheeta's, olifanten en bruine hyena's. the-africa-experience.com

De boma (een plek voor vuur, verhalen en diners) van Koro River Camp. Op de achtergrond de Limpoporivier.

toegedicht, maar steeds meer draagt men het als statussymbool in een hanger aan een sieraad. Door jacht en stroperij is het aantal neushoorns in Botswana dat in het wild leeft de afgelopen eeuw gedecimeerd. Tegenwoordig leven nog maar een handvol neushoorns in het wild, schat Dave. Nog eens tweehonderd bevinden zich in het zwaarbewaakte Khama Rhino Sanctuary in het zuiden van Botswana, en zo'n zeventig in privéreservaten.

Het antistropersteam staat ons vlak bij de waterplas op te wachten. Ik ben onder de indruk van de bivakmutsen die twee van de vijf mannen dragen, de legeruniformen en de

wapens, en zie pas in tweede instantie het verschil tussen de trackers en de militairen: een net andere schakering camouflage-uniform. Belangrijk, want de militairen mogen onder geen beding worden gefotografeerd, dat hebben we vooraf moeten beloven. De militairen dragen geweren met licht geschut, die ze 's avonds en 's nachts tijdens de patrouille omwisselen voor zwaardere, ook ter zelfbescherming. In 2017 wisten stroppers door de hekken te breken en werden twee neushoorns in het park gedood. Daarna werd de bewaking nog verder opgeschroefd.

OOG IN OOG

We gaan – in *single file*, stevige pas – te voet verder om dichterbij de neushoorns te kunnen komen. Trackers voorop, dan fotograaf Frits, Jurgen en ik, de militairen sluiten de rij. We glibberen en glijden en zakken weg in de modder, ik ga bijna onderuit. Maar de twee neushoorns die we eerder zagen, zijn ervandoor gegaan. We zigzaggen

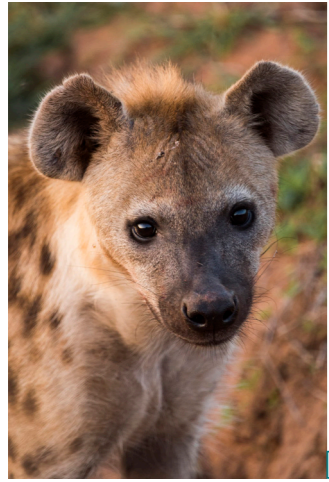
langs struiken en bomen, dan weer over de weg, dan weer door het struikgewas, om op een kruising van zandwegen de dieren in de verte te zien oversteken. De regen van vanochtend heeft koeler weer gebracht, waardoor de dieren actiever zijn dan normaal op dit uur van de dag, vertelt tracker Neo*. In de verte horen we het geluid van hun logge draf wegebber.

De zon zakt langzaam maar zeker steeds verder richting horizon; de tijd begint te dringen. In opperste concentratie snelwandelen we achter Neo aan. Takken zwiepen over onze schouders en de doorns krassen onze kuit. Bloedspannend is het. Door het dichte blad is het moeilijk de dieren te ontwaren; je hoort ze wel, maar je ziet ze niet. Plotseling gebaart de tracker te stoppen. Hij wijst, en turend in de struiken spot ik net de kop van de neushoorn. Frits drukt af, maar het dier neemt onmiddellijk de benen.

We hebben nog één kans voor de zon ondergaat en het licht ons in de steek laat. Trackers Kemo en Musa* hebben een ander mannetje in het vizier. We maken haast erheen te rijden. Vanaf de weg zien we hem staan, zo'n meter of dertig dieper de bosjes in. Hij kijkt ons even aan en slentert weg.

Het Harena Trails Camp is samen met de Molema Community Trust ontwikkeld. Zowel de tent als de inrichting – zoals de prachtige geweven matten en manden – zijn ontworpen en gemaakt door de lokale gemeenschap.

1

De trackers volgen hem behoedzaam te voet, met Frits in hun kielzog. Via de walkietalkie krijgen we bericht dat het dier is stil blijven staan op een open plek. Jurgen, Dave en ik springen in de jeep om verderop getuige te kunnen zijn van het tafereel: vanaf de weg zien we de neushoorn op de rug. Recht tegenover hem staat Frits, geflankeerd door de twee trackers die het dier met hun stem kalmeren. We kijken ademloos toe, terwijl de camera onafgebroken klikt en het dier uitdagend van links naar rechts beweegt en af en toe een stap naar voren zet. Dan steekt Frits zijn duim omhoog: missie geslaagd.

VRIJ

In maart 2023 worden deze neushoorns, samen met nog eens zeventien andere uit Zuid-Afrika, uitgezet in het gebied dat onder beheer valt van de Nederlandse Timbo Foundation, die zich hier inspant voor natuurherstel. Een aantal ervan zal verhuizen naar een afgeschermd broedplaats, waar de dieren zich veilig kunnen voortplanten.

2

‘Met alle bewaking die ze vergen, is het vrijwel onbetaalbaar geworden om een neushoorn te houden. Simpel gezegd: iedereen wil van zijn neushoorns af.’

Dat de stichting dit aandurft, ondanks de altijd aanwezige dreiging van stropers, is vooral te danken aan jarenlange inspanningen om het vertrouwen te winnen van de lokale gemeenschap. Daardoor kwam een gelijkwaardige samenwerking tot stand, én kon in september 2022 de bouw van een dertig kilometer lang hek worden gerealiseerd. De omheining vormt de grens tussen het Kwa Tuli Game Reserve en de bewoonde wereld.

In 2020 startte de Timbo Foundation in samenwerking met het eveneens Nederlandse Smart Parks met de bouw van het hek. Het is voorzien van draadloze technologie waarmee op afstand

– vanachter beeldschermen – kan worden gemonitord. Hierdoor kan elke verdachte beweging aan weerszijden van het hek snel worden opgemerkt, veel sneller dan met ouderwetse patrouilles per auto. Daarnaast volgt het systeem dieren die zijn gechipt, iets wat ook bij de neushoorns zal gaan gebeuren.

Jurgen: ‘Het hek is in de eerste plaats neergezet om ervoor te zorgen dat de lokale gemeenschap zou worden beschermd en dat wilde dieren niet meer in dorpen en op landbouwgronden konden komen. Zonder die stap zou de lokale bevolking ook niet meewerken aan de rest, zoals de komst van de neushoorns, iets wat we in eerste

instantie niet aan de grote klok hebben gehangen. Maar als we dit niet doen, verdwijnt de neushoorn voorgoed uit Botswana.’ Hoe kom je in hemelsnaam aan neushoorns? vraag ik hem. Is er een soort veemarkt voor neushoorns, hoe werkt dat? ‘Simpel gezegd: iedereen wil van zijn neushoorns af. Er is een Afrikaans gezegde: ‘Wil je iemand failliet maken, dan geef je hem een olifant.’ Maar beter nog: geef hem een neushoorn. Met alle bewaking die ze vergen, is het houden van een neushoorn onbetaalbaar geworden.’

Het hek, dat in de komende jaren verder zal worden uitgebreid, wordt momenteel nog onderbroken door een doorgang over de weg, maar de overheid heeft toestemming gegeven hier een bewaakte poort te bouwen. Bovendien heeft de Timbo Foundation groen licht gekregen om de Tuli Reserve Road in beheer te gaan nemen. De overheid zal een nieuwe weg om het reservaat aanleggen waarover het verkeer dat niets te zoeken heeft in het natuurgebied zich kan verplaatsen, waardoor het gebied nog eens minder gevoelig wordt voor stropers. Op andere plekken worden hekken juist verwijderd: dankzij de stichting en haar ambitie

1 Een gevlekte hyena.

2 Zonsondergang bij een baobabboom.

3 Deze zebra's werden verrast door het snel stijgende water van de Limpoporivier en wagen al zwemmend de oversteek.

BESTE TIJD

Net zoals in de rest van Botswana kent het Central Tuli Block twee seizoenen: zomer en winter. Wij kwamen in november, in de zomer. In deze periode kan de temperatuur overdag stijgen tot wel 40 °C en regent het af en toe flink. Maar je treft dan ook een prachtig groen en weelderig landschap, kunt goed vogelspotten (waaronder vele trekvogels) en hebt kans jonge dieren te zien; dit is tevens het *baby season*. Doordat er water in overvloed is en de vegetatie dichter is, is het lastiger om wildlife te zien. Wel maakt dat het spoorzoeken des te spannender. Samen met je gids en tracker volg je sporen, op zoek naar wilde dieren, een leerzame en bijzondere ervaring. Van november tot en met half maart (zomer) kan het erg warm en nat worden. Tijdens de droge wintermaanden (mei-oktober) is het landschap kaal, waardoor het makkelijker is om dieren te spotten. Dit is ook het moment waarop de dieren zich verzamelen rond drinkplaatsen, wat de kans vergroot dat je er veel tegelijk zult zien. Dit is ook de beste tijd om de sterrenhemel te bewonderen, er zijn dan geen wolken die het zicht beperken.

*namen zijn uit veiligheids-overwegingen veranderd

3

Tracker Solomon Ramofi van Koro River Camp bestudeert de schedel van een jonge olifant.

Een Afrikaanse olifant in het Kwa Tuli Game Reserve smùlt van de takken van de mopaneboom.

WAAR DOEN ZE HET VAN?

Honderd procent van de opbrengsten van de commerciële activiteiten van Terra Conservancy Operations (de lokale uitvoerende tak van de Timbo Foundation), zoals Koro River en Island Camp, vloeien terug in de Timbo Foundation, waaruit alle conservatieprojecten worden bekostigd. Bovendien storten de bedrijven in bezit van Active Capital Company, het private-equitybedrijf van Timbo-oprichter Albert Hartog, een verplichte som geld in het fonds. Daarnaast spekken donateurs de pot van de stichting, en zorgt Hartog er eigenhandig voor dat alle projecten door kunnen lopen. 'Ik heb het geluk dat ik een ontzettend dik belegde boterham verdien. Sommige mensen kopen dan een opzichtige boot, maar zelf word ik hier gelukkig van.'

Timbo Foundation

Stichting Timbo zet zich in voor de bescherming van de natuur in Afrika door

het creëren van nieuwe, beschermde natuurgebieden voor wildlife en nieuwe verbindingswegen tussen de verschillende bestaande natuurgebieden, zodat migratie van wilde dieren mogelijk wordt. Daarnaast is het verplaatsen en introduceren van bedreigde en verdwenen diersoorten, zoals de zuidelijke witte en zwarte neushoorn, een van de hoofddoelen. Tegelijkertijd werkt men aan het ontwikkelen van kleinschalig toerisme in het gebied, zoals accommodaties Koro River Camp en Koro Island Camp.

De stichting betreft de lokale bevolking bij het project door hen de kans te bieden een carrière in de natuurbescherming op te bouwen, en werkt met ze samen aan projecten gericht op toerisme. Deze genereren opbrengsten. Een voorbeeld daarvan is de *rhino breeding ground*, waarvan de lokale bevolking volledig eigenaar is gemaakt. timbo-afrika-foundation.org

1

2

dit gebied te ontsluiten, hebben veel landeigenaren in het Central Tuli Block erfsccheidingen, zoals hekken en stroomdraad, tussen aangrenzende kavels weggehaald. Daardoor heeft het wild in het gebied weer de vrije doorgang. Het uiteindelijke doel van de Timbo Foundation is om een *wildlife corridor* aan te leggen die helemaal tot aan de kust van Mozambique loopt, achthonderd kilometer verderop.

Het begon allemaal met een paar stroken land aan de Limpoporivier die de stichting in 2015 in beheer kreeg, in totaal een gebied van zo'n achtduizend hectare dat zich uitermate goed zou lenen voor rewilding, met *kopjes* (rotsachtige ophogingen her en der in het landschap), baobabbomen, natuurlijke drinkpoelen en talloze wilde viervoetige bewoners. Hier werden, aan de oever van de rivier, de kampen Koro River en Koro Island Camp gebouwd.

SPOREN

De rivier licht glinsterend op in het zwakke schijnsel van de sikkel van de maan, die hier op het zuidelijk halfrond als een glimlach tussen de sterren hangt. Ik laat 's nachts de gordijnen van mijn tent in Koro River Camp open en luister hoe de geluiden van de nacht door de horren kruipen. Er klinkt geritsel, geruis, geplons en gekras als

ik, gewapend met mijn uit de kluiten gewassen zaklamp en elke dag wat minder huiverig, de schuifdeur open naar de patio om de oversteek van een meter of vijf naar de badkamer te maken. De verhalen die Jurgen op onze eerste avond vertelde over nieuwsgierige olifanten die de houten boardwalks en terrassen opstappen, luierende luipaarden en bosbokken die onder de vlonders wonen, spinnen, schorpioenen en slangen, liggen vers in het geheugen. 'Zet je slippers maar binnen,' zei Jurgen tegen Frits, 'anders gaat er een hyena aan knagen.'

Eén keer wijst een flinke hoop verse olifantenmest direct naast de tent op nachtelijke voorbijgangers, maar behalve oplichtende ogen van ongevaarlijke genetskatten in de struiken en een vleermuis die van schrik een pirouette rond mijn hoofd draait, tref ik geen enkele keer ongenode gasten. Elke ochtend stap ik laconieker de deur uit, om steeds een stukje verder

1 Welkom door *head of housekeeping* van Koro River Camp Silvia Molosiwa.

2 Met tracker Solomon en gids Sakaeo op zoek naar luipaarden.

Een schoolmeisje in het dorp Mathathane.

Stipt om 4.30 uur, wanneer de lucht achter de rivier blauw, paars, roze en oranje kleurt, zien we over de boardwalk een licht naderbij komen.

van mijn tent onze escorte te treffen. Stipt om 04.30 uur, wanneer de lucht achter de rivier blauw, paars, roze en oranje kleurt, zien we over de boardwalk een licht naderbij komen. Het is hoofdgids Sakaeo Manyatsa, die Frits en mij bij onze tenten komt ophalen om ons veilig naar het hoofdgebouw te begeleiden.

Boven de versgebakken muffins stijgen stoompluimpjes op: de keuken is al vroeg voor ons aan het werk geweest. Een bak koffie en dan op pad: bij zonsopgang, tot het echt warm wordt, zijn de dieren het actiefst, wat de kans op spotten aanzienlijk vergroot. Als we tegen 05.00 uur

vertrekken, is het al flink licht. Achter ons komt de zon op, als een enorme rode bal tegen een ijlblauwe lucht, de bomen nog donkergrijze silhouetten. Soms gaan we te voet, langs de rivier en vervolgens landinwaarts, langs bekende drinkplekken en kopjes, waar *rock dassies* (Kaapse klipdassen), klipspringers of luipaarden schuilen, of waar de pootafdrukken die tracker Solomon Ramofi en Sakaeo vinden naartoe leiden. We zien sporen van hyena's, van luipaarden en hun jongen, en van olifanten: pootafdrukken en afgerukte takken van de mopane, een boom waarvan ze de bast afkauwen. Overal tussen de struiken grazen grote groepen impala's ('McDonalds,' grappen Sakaeo en Solomon), koedoes, giraffen, zebra's, hier en daar een eland of een groepje gnoes en parelhoenders ('KFC, Koro *fried chicken*'). Sakaeo vertelt uitgebreid over inheemse bomen en de geschiedenis van mensen in het gebied. Er liggen hier verschillende archeologische vindplaatsen en

erfgoedsites waar rotstekeningen zijn gevonden, waaronder tekeningen van neushoorns ('zo weten we dat ze ooit in dit gebied leefden'), en overblijfselen van nederzettingen.

LES

Tijdens een koffiestop in een droge rivierbedding vraag ik Sakaeo naar zijn favoriete dier. Zonder aarzelen zegt hij: 'De *bushbuck*, omdat die me een heel belangrijke les leerde.' Hij vertelt dat hij als veertienjarige jongen graag deed wat niet mocht. Zo had zijn vader, gids van beroep, hem op zijn hart gedrukt nooit te jagen. Toch trok hij er met zijn neef en hond op uit, op zoek naar een prooi om te doden. Al snel zagen ze een bosbokmannetje. 'We hadden geen wapens, maar het dier was alleen en dus kwetsbaar. We volgden het langs de oever, waar de bok uitgeput halt hield. Ik keek rond, op zoek naar iets wat ik kon gebruiken als wapen. Op een meter van het dier zag ik een flinke steen liggen. Maar toen ik die probeerde te pakken, viel de bok me aan en stak me met zijn vlijmscherpe horens in mijn ribben. Ik bloedde hevig en ik was bang dat ik de aanval niet zou overleven. Maar ondersteund door mijn neef strompelde ik terug naar huis, waar we mijn oom troffen. Ik vertelde hem wat er was gebeurd en smeekte hem om tegen mijn vader te zeggen dat ik uit een boom was gevallen. Toen ik bijna was hersteld, vertelde mijn oom mijn vader alsnog de waarheid, waarop die me strafte. Maar sinds dit voorval heb ik nooit meer willen jagen. Daarom is de bosbok mijn favoriete dier, hij heeft me een les geleerd, een pad gegeven. Als ik nu een bosbok zie, dan lach ik.'

Sakaeo werd gids, net als zijn vader. Hij werkt nu ruim een jaar voor Koro, en leidde daar ook zijn oudere broer KB op tot gids. Tijdens de coronapandemie, toen Sakaeo net als vele andere Botswanen zonder werk

Leerlingen van de school in Mathathane. Koro River en Island Camp kopen de oogst van de boomgaard en moestuin van de school.

Tijdens de lockdown nam het stropen en illegaal jagen een zorgwekkende vlucht.

kwam te zitten doordat vele camps en lodges hun deuren sloten, zette hij met toestemming van het Department of Wildlife & National Parks een antistroperspatrouille op. Tijdens de lockdown nam het stropen en illegaal jagen een zorgwekkende vlucht. Georganiseerde stropersbendes hadden vrijer spel zonder de aanwezigheid van toeristen en gidsen. En voor mensen die er zonder werk en inkomsten kwamen te zitten, was jagen puur een manier om te overleven. Maar veel jagers lieten hun vallen openstaand liggen nadat ze hun prooi eruit hadden verwijderd, waardoor ze een gevaar vormden voor leeuwen, luipaarden, hyena's en ander wild. Dagelijks vond en verwijderde Sakaeo's team zo'n twintig tot dertig, soms wel vijftig vallen.

TREKPLEISTER

Een groot deel van het personeel van Koro is afkomstig uit het nabijgelegen dorp Mathathane. Nog niet lang geleden verwoestten olifanten hier keer op keer de oogst, doordat ze door het vervallen hek dat de bush van de bewoonde wereld scheidt, konden breken. Roofdieren doodden vee en de moedeloze boeren voelden zich genoodzaakt de wilde dieren weg te jagen of te doden. Sinds het nieuwe Smart Parks-hek is voltooid, kunnen olifanten en ander wildlife het dorp en de akkers niet meer bereiken, en kunnen de boeren weer zaaien en oogsten.

We treffen meneer Tsebedi, boer en voormalig council-lid, voor zijn huis aan de rand van het dorp. In zijn gesteven pak en glimmend gepoetste schoenen staat hij ons eerst nog wat schuchter te woord. Ik vraag hem wat

CARRIÈRESWITCH

Koro River Camp en Koro Island Camp nemen bewust stropers en jagers aan, en leiden ze bijvoorbeeld op tot gids. Zo behouden ze een inkomen en leren ze wat de waarde is van levend wildlife. Daarnaast werden rechtszaken aangespannen tegen illegale jagers en werden de eilanden in de rivier, op het grensgebied van Zuid-Afrika en Botswana, als aangemerkt als 'no-hunting zone'.

hij van olifanten vindt. Hij kijkt even naar Jurgen, die hem bemoedigend toeknikt: 'Vertel maar hoe het zit.' Meneer Tsebedi vertelt hoe de olifanten, die vanuit het reservaat door het toen nog vervallen hek braken, hem keer op keer beroofden van zijn oogst, nog voor de gewassen kans hadden om te groeien. Het liefst wilde hij ze doden. En hij was niet de enige. We rijden achter hem aan naar zijn stuk grond, dat direct aan het hek grenst. Uit de omgeploegde aarde prikken de eerste gewassen omhoog. Er is geen olifant te bekennen.

We bezoeken de school en de bijbehorende moestuin en boomgaard. De Timbo Foundation schonk zaden, waardoor er nu bomen en planten bloeien. De oogst wordt deels teruggekocht, om te verwerken in de gerechten van Koro. We ontmoeten boer Kenny Manyatsa, die met steun van Timbo bijen houdt en gewassen teelt. 'De beste liefdadigheid is mensen de kans geven om geld te verdienen,' zegt Jurgen. 'Je kunt geen groot reservaat runnen zonder ervoor te zorgen dat de lokale

community er ook op alle fronten beter van wordt. Dat ga je verliezen.' Voor de bouw van de camps leidden ze lokale bewoners op tot elektriciens, schilder, bouwer, gids of tuinman. De meesten werken nog steeds voor Koro.

Ook *kgosi* ('chief' of 'koning') Olgas Serumola – zijn naam staat in grote letters op de rug van zijn T-shirt – vertelt, nadat hij zich verontschuldigt voor zijn tenue, blauwe trackpants en badslippers, dat het even duurde voor Jurgen Elbertse en Albert Hartog zijn vertrouwen wonnen. 'Het zouden niet de eerste witte mannen zijn die hier komen en van alles beloven maar geen fluit om ons geven. Maar ze bleven me benaderen om te praten over samenwerken, over het hek dat ze wilden bouwen, en langzaam maar zeker zag ik dat ze het echt meenden. Ze deden wat ze beloof-

den, en zelfs tijdens de pandemie zetten ze door. Bovendien zagen ze dat we zelf helemaal niets aan ons eigen wildlifegebied verdienden, en zeiden: 'We willen jullie leren hoe je een wildreservaat exploiteert, we willen partners zijn. Wij zorgen voor de investeringen, de ervaring en de kennis. Wij willen er niet aan verdienen, maar samenwerken en jullie trainen, zodat jullie over een paar jaar deze wildreservaten zelf kunnen runnen.' Dit heeft geresulteerd in de opzet van twee safaricamps, het Harena ('ons land') Trail Camp (mountainbiking en hiking) en het Harena River Camp (gereed in april 2023).

We ontmoeten de 35-jarige kgosi bij een oude steengroeve, waarnaast het *rhino breeding project* zal worden ingericht. Vanaf een hogergelegen punt kijken we uit over het Central

Hoofdgids Sakaeo Manyatsa tuurt vanaf een kopje over het Kwa Tuli Game Reserve.

TIMING

Als alles volgens plan gaat en alle vergunningen getekend en afgegeven zijn, nemen de neushoorns in maart 2023 intrek in het gebied dat onder beheer is van de Timbo Foundation. Het *rhino breeding project* opent naar verwachting later dit jaar voor publiek.

Tuli Block met Mathathane in het westen, het hek als een zwarte lijn reikend tot aan de horizon. Ten oosten ervan is een uitgestrekte wildernis, en op de voorgrond de plek waar de neushoorns komen. 'Dankzij het hek hebben boeren voor het eerst in tien jaar weer kunnen oogsten,' zegt kgosi Serumola. 'En nu kunnen we niet wachten om hier straks de eerste neushoorns te zien.' De broedplaats heeft de potentie om uit te groeien tot een toeristische trekpleister waar kennis over de dieren, over de gevolgen van stropen en over de waarde van levend wildlife kan worden gedeeld met bezoekers en bewoners. Aan de ene kant zorgt het hek voor bescherming van de neushoorns, aan de andere kant draagt de community zorg voor de kudde. Jurgen: 'We hebben gezegd: wij zorgen dat de dieren hier komen, wij maken het hek. Maar het zijn jullie neushoorns, jullie moeten er geld aan verdienen, jullie beschermen ze.'

De chief knijpt zijn ogen een beetje dicht en tuurt over het land dat hij onder zijn hoede heeft. 'Dit geeft ons een toekomst,' zegt hij, om vervolgens hardop te fantaseren: 'Straks zitten we hier met een drankje naar onze neushoorns te kijken en staat daar een prachtige lodge voor onze gasten. Straks kent iedereen Mathathane.' ■

Kgosi Olgas Serumola, chief van Mathathane.

Frits Meyst is fotograaf en stond vaker oog in oog met wilde dieren. Samen met Barbera Bosma, managing editor van *Traveler*, maakte hij eerder een reportage over een traditionele cattle drive in Ecuador.